

АНАЛІЗ СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ РАДИ ПРАВОСУДДЯ

Свдодкімова О.П.,
*аспірантка кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки ННІ права,
Сумський державний університет*

Свдодкімова О.П. Аналіз стану функціонування та перспективи реформування Вищої ради правосуддя.

Вища рада правосуддя, яка прийшла на заміну Вищій раді юстиції відіграє досить серйозну та важливу роль у формуванні суддівського корпусу, призначенні та звільненні суддів, ну а також в їх дисциплінарній відповідальності. Відповідно, можна стверджувати те, що саме забезпечення незалежності судової гілки влади та розширення доступності справедливого правосуддя кожному, тісно пов'язано із ефективним функціонуванням Вищої ради правосуддя, або ВРП.

Якщо звертатись до історії, історії створення подібного органу в Україні, то слід почати ще з 1998 року, так як саме тоді було утворено Вищу раду юстиції, яка й визначила шлях розбудови судової системи. Створення подібного кроку було досить потужним ривком нашої судової системи. Однак, попри досить позитивну мету, в Вищій раді юстиції було досить недоліків, які й призвели до необхідності в реформуванні, яке розпочалось в 2015 році, як частина широкомасштабної судової реформи, яка в свою чергу була спрямована на покращення відповідності України, в особливості сфери правосуддя, до європейських стандартів.

Зміни, які стались в Конституції України, внесені ще в 2015 році, дали змогу передбачити створення Вищої ради правосуддя, яка якраз підвищила вимоги до суддів та оптимізацію системи судоустрою. Мета цієї організації була направлена на зміцнення незалежності судової гілки влади, тим самим роблячи її більш прозорою та доступною громадянам, підвищуючи їх довіру.

Тому, можна стверджувати, що Вища рада правосуддя виступає, як ключовий орган, який відповідальний за реформування та належне функціонування оновленої судової системи України. Подальші зусилля мають бути направлені на посилення незалежності та підвищення ефективності її діяльності, як в інтересах українського суспільства, так і держави.

Лише при наявності інституційної спроможності та суспільної довіри Вища рада правосуддя зможе, дійсно, належним чином забезпечувати формування незалежного та професійного суддівського корпусу, гарантувати незалежність суддів, наглядаючи за ними, дотримуватись прав і свобод, допомагати реформувати судову систему (покращувати судоустрій), долаючи різні прогалини в ній, ну а також посилювати міжнародну співпрацю та євроінтеграцію.

Ключові слова: Вища рада правосуддя, Вища рада юстиції, судова реформа, суддівський корпус, незалежність судової влади, доступність правосуддя, суспільна довіра, судоустрій.

Yevdokimova O.P. Analysis of the state of functioning and perspectives of the reform of the supreme council of justice.

The Supreme Council of Justice, which replaced the Supreme Council of Justice, plays a rather serious and important role in the formation of the judicial corps, the appointment and dismissal of judges, as well as in their disciplinary responsibility. Accordingly, it can be argued that ensuring the independence of the judicial branch of government and expanding access to fair justice for everyone is closely related to the effective functioning of the Supreme Council of Justice, or the Supreme Council of Justice.

If we turn to the history, the history of the creation of such a body in Ukraine, then we should start from 1998, since it was then that the High Council of Justice was formed, which determined the path of development of the judicial system. The creation of such a step was quite a powerful jerk of our

judicial system. However, despite a rather positive goal, there were a number of shortcomings in the High Council of Justice, which led to the need for reform, which began in 2015, as part of a large-scale judicial reform, which in turn was aimed at improving Ukraine's compliance, especially in the field of justice, to European standards.

The changes that occurred in the Constitution of Ukraine, introduced back in 2015, made it possible to foresee the creation of the High Council of Justice, which precisely increased the requirements for judges and the optimization of the judicial system. The purpose of this organization was aimed at strengthening the independence of the judicial branch of government, thereby making it more transparent and accessible to citizens, increasing their trust.

Therefore, it can be argued that the Supreme Council of Justice acts as a key body responsible for reforming and proper functioning of the renewed judicial system of Ukraine. Further efforts should be aimed at strengthening independence and increasing the efficiency of its activities, both in the interests of Ukrainian society and the state.

Only in the presence of institutional capacity and public trust will the High Council of Justice be able to properly ensure the formation of an independent and professional judicial corps, guarantee the independence of judges by supervising them, observe rights and freedoms, help reform the judicial system (improve the judiciary), overcoming various gaps in it, and also strengthen international cooperation and European integration.

Key words: Supreme Council of Justice, Supreme Council of Justice, judicial reform, judiciary, independence of the judiciary, access to justice, public trust, judicial system.

Стан опрацювання цієї проблематики. Наразі відсутнє комплексне наукове дослідження процесу формування та еволюції органу, що відповідає за управління персоналом судів та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

Окремі вчені робили спроби проаналізувати процес утворення органів управління судовою системою в Україні. Зокрема, О. Халюк стверджує, що створенню ВРЮ передувала тривала передісторія. В. Назаров проводив короткий огляд історії розвитку ВРЮ без деталізації особливостей її формування.

В. Гончаренко намагався комплексно дослідити питання створення рад юстиції в різних країнах, проте недостатньо глибоко проаналізував цей процес в Україні.

Отже, попри окремі спроби вивчення, у науковій літературі бракує ґрунтовного аналізу становлення та реформування ВРП як центрального органу у сфері судочинства. Це зумовлює необхідність подальших комплексних досліджень з цієї проблематики.

Актуальність теми. Вища рада правосуддя є важливим органом у системі судочинства України, який відіграє центральну роль у процесах формування суддівського корпусу, призначення та звільнення суддів, притягнення їх до відповідальності. Функціонування такого органу, як ВРП тісно пов'язане із забезпеченням незалежності судової гілки влади.

Враховуючи реформи у сфері правосуддя, які тривають в Україні, а також саме прагнення досягти європейських стандартів, дослідження ролі та особливостей діяльності Вищої ради правосуддя є досить важливим та актуальним питанням.

Метою статті є аналіз стану функціонування та перспектив реформування Вищої ради правосуддя.

Зокрема, розглядається роль ВРП в судовій системі України, історія створення такого органу, його функції та завдання. Також аналізуються недоліки попередньої Вищої ради юстиції та причини її реформування. Окрема увага приділяється судовій реформі 2015 року та змінам до Конституції, які передбачили створення ВРП.

У підсумку формулюються висновки щодо ролі Вищої ради правосуддя у забезпеченні незалежної судової влади та покращенні функціонування системи правосуддя в Україні.

Виклад основного матеріалу. Одним із самих чітких і якісних чинників, які належать кожній правовій державі є забезпечення реальної та, головне, незалежної судової влади. В Україні подібним органом, на плечі якого покладено гарантування та підтримка незалежної судової системи є Вища Рада Правосуддя, або скорочено ВРП, яка була утворена шляхом реорганізації Вищої Ради Юстиції (ВРЮ) в процесі здійснення судової реформи, датованою 2016 роком. Проте, не дивлячись на те, що коло повноважень та функціональне призначення ВРП є досить широким, в особливості, якщо порівнювати з колишньою ВРЮ, якщо й досліджувати її правовий статус,

було б доречним дослідити й осмислити її витoki, в особливості становлення та розвиток, так як саме історія дає нам можливість отримати досить багато знань, які будуть досить доречними, розкриваючи подібну тему.

На даний момент відсутнє комплексне наукове дослідження процесу формування та еволюції органу, що відповідає за управління персоналом судів і притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, в якості якого виступає Вища рада правосуддя на сучасний момент. Але, так чи інакше, дехто все таки робив певні спроби, задля аналізу процесу утворення органів управління судовою системою. Так, можна виділити О. Халюка, який стверджує те, що створенню інституту ВРЮ в Україні передувала тривала передісторія [1]. Додаючи до цього, питання формування суддівського корпусу починається аж з грудня 1917 року. Відповідні повноваження, які стосуються кадрового забезпечення та притягнення суддів до відповідальності в той час були покладені на органи юстиції, які в свою чергу були залежними від правлячої на той час партії, тому мови про створення органу, який в свою чергу буде незалежним, не було. Є також інші вчені, наприклад В. Назаром, він проводив лише короткий огляд історії розвитку ВРЮ в період незалежності України без деталізації особливостей процесу її створення [2]. На останок варто відмітити також ще одного вченого, на ім'я В. Гончаренко, саме він вчинив спробу повного описування та дослідження питання створення ВРЮ в різних країнах. Але на жаль, вчений не так детально проаналізував питання ВРЮ в Україні, обмежившись згадкою про ЗУ «Про Вищу раду юстиції» [3; 4]

Взагалі ідея створення незалежного та самостійного органу, відповідального за формування корпусу суддів та притягнення їх до відповідної відповідальності, саме на міжнародному рівні, зародилась та реалізувалась у таких європейських країнах, як Італія, Франція, тощо, в них було створено Вищу раду магістратури, які в свою чергу й стали прототипами для Української ВРЮ, а потім ВРП.

Починаючи з Франції, то там Вища рада магістратури була створена ще в 1883 році, спираючись на закон про організацію судової влади, також положеннями Конституції Франції від 27 жовтня 1946 року даний орган було перетворено на конституційний автономний орган в системі правосуддя [5]. Що стосується Італії, то подібна рада там була створена ще в 1958 році, та є автономним, та незалежним від інших гілок влади органом, це передбачено в статті 104 Конституції Італії [6].

В Україні Вища рада юстиції вперше була створена лише в 1998 році, до цього подібного самостійного органу з подібними функціями не існувало, не дивлячись на прийняття 1991 року Декларації про державний суверенітет України [7] та Акт проголошення незалежності України [8]. Створення ВРЮ, тобто нового конституційного органу, який буде відповідальним за формування суддівського корпусу та притягнення суддів до відповідальності, було досить великим і важливим кроком у напрямку позитивних зрушень та забезпечення незалежності судової влади. Спираючись на Конституцію України в редакції до 2016 року [9], а саме стаття 131, ВРЮ (зараз ВРП), була наділена досить суттєвими повноваженнями, наприклад: 1) внесення подання про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад; 2) прийняття рішення стосовно порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності; 3) вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів, тощо.

Створення ВРЮ було досить важливим кроком, на шляху побудови сучасної судової системи, проте не дивлячись на це, в подібному органі все таки були численні недоліки. Практика показала недостатній рівень забезпечення належності даного органу від інших державних органів та посадових осіб. Враховуючи недоліки та досить високий рівень корупції, потреба у створенні прозорої та ефективної процедури, призвело до потреб реформування.

Так, 2015 року, указом глави держави № 119/2015 «Про Конституційну Комісію» [10], задля напрацювання узгоджених пропозицій, стосовно змін до Конституції України, враховуючи й правосуддя, було створено Конституційну комісію. В результаті роботи цієї комісії було досягнуто громадського та політичного консенсусу, який стосувався вдосконалення конституційного регулювання суспільних відносин в Україні. Тому було прийнято ЗУ «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [11], за допомогою цього був прийнятий новий закон «Про судоустрій і статус суддів» [12]. Також, відповідно до положень частини першої статті 131 КУ в Україні створюється відомий нам ВРП.

Підсумовуючи, можна вказати те, що відповідно до 4 пункту III розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» [13] ВРП утворюється шляхом реорганізації ВРЮ.

В основному слід визначити, що Вища рада правосуддя вважається органом державного управління, який стосується правосуддя, який в цій сфері здійснює адміністративно – управлінські дії, спрямовані на забезпечення належного здійснення правосуддя, його реалізацію, спираючись на засади верховенства права, правових норм, справедливості та доброчесності [14].

Вища рада правосуддя вважається конституційним, керівним, самоврядним, незалежним і колегіальним органом державного управління. Тому немає підстав, також недоцільно обумовлювати її статус, як органу суддівського врядування, але це призводить до узурпації судьями державної влади в напрямку правосуддя, створення конфлікту інтересів та корупційних ризиків, коли самі судді, переважаючи у Вищій раді правосуддя, вирішують питання призначення суддів на посади та звільнення їх з посад, дисциплінарної відповідальності суддів, їх затримання та арешту, тощо. Варто також вказати й те, що Вища рада правосуддя має бути органом забезпечення правосуддя та формуватися не в першу чергу самими судьями, а пропорційно всіма видами органів державної влади, Президентом України, а також іншими представниками органів місцевого самоврядування, тощо.

Функціями Вищої ради правосуддя фактично є адміністративно – управлінськими, в особливості важливо забезпечити присутність у цьому органі, який має управлінську спрямованість, представників органів саме виконавчої влади, які мають призначатись Кабінетом Міністрів України, проте зараз подібні представники майже, або повністю відсутні у складі Вищої ради юстиції, а уряд, в свою чергу, не бере участі у її формуванні.

Це ж стосується і представників органів місцевого самоврядування, які досить тісно пов'язані з народом і безпосередньо здійснюють народовладдя, але не маючи жодного впливу на діяльність такого важливого органу, як Вищу раду [15].

Як вже зазначалось раніше, Вища рада правосуддя прийшла на заміну Вищій раді юстиції, яка функціонувала в судовій системі України, правовий статус якої був аналогічним і також визначався статтею 131 Конституції України [9]. Значна кількість з цих змін та функцій були лобійовані суддівським корпусом і не принесли користі, як суспільству, так і країні у цілому. Крім цього, вони навпаки дозволили суддям фактично узурпувати в своїх руках державну владу, проте, якщо й аналізувати її склад та порядок створення відповідно до правових норм, то тут переважають судді, які, відповідно до повноважень цього органу, і визначають питання призначення суддів на виконання тих чи інших функцій, звільнення їх з посад, притягнення до відповідальності, надання згоди на затримання судді, або тримання його під вартою, тощо.

Основні функції Вищої ради правосуддя, які становлять сутність її правового статусу, визначені переважно самою Конституцією України. Саме ці функції отримали своє розширення в окремому Законі України «Про вищу раду правосуддя», що також обумовлює деякі аспекти, які стосуються доцільності такого розширення та створення загроз узурпації влади конкретними особами. В статті 131 Конституції України йдеться про завдання Вищої ради правосуддя, які вже були зазначені раніше, а саме: 1) вносить подання про призначення судді на посаду; 2) ухвалює рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог, які стосуються несумісності; 3) розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора; 4) ухвалює рішення про звільнення судді з посади; 5) надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою; 6) ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; 7) вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів; 8) ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого; 9) здійснює інші повноваження, визначені цією Конституцією та законами України [9].

Вища рада правосуддя вважається дуже важливим органом у напрямі, відповідно, правосуддя, який визначений Конституцією України та законами з досить широкими функціями, які мають чіткий вплив на організацію та функціонування судової влади, створення якісного та доброчесного суддівського корпусу, дотримання принципів правосуддя, відповідальність суддів та прокурорів [16].

Вища рада правосуддя в системі органів державної влади відіграє досить важливу і впливову роль, спрямовану саме на забезпечення незалежності судової системи, зміцнення верховенства права та забезпечення справедливості в самому суспільстві. Можна також виділити основні аспекти її ролі:

Нагляд та дисциплінарні заходи. ВРП може вживати заходів, щодо нагляду за роботою самих суддів та застосувати дисциплінарні санкції у разі, випадках порушення ними професійних

обов'язків, або перевищення меж своєї відповідальності, цим забезпечується підзвітність та усуваються недоліки, такі як корупція.

Реформа судової системи. ВРП може бути ініціатором реформування судової системи, цим самим сприяючи її модернізації, та вдосконаленню з подоланням певних проблем чи прогалин, які зустрічались самому складу Ради за весь час своєї роботи. Відповідно, це за собою веде вдосконалення судової інфраструктури, процедур та законодавства.

Висування та призначення суддів. ВРП в більшості випадків відіграє досить серйозну роль у майбутньому відборі, оцінювані та надані своїх рекомендацій, які стосуються призначення нових суддів. Це також сприяє відбору досить компетентних і справедливих осіб на посади суддів, а це має важливе значення для якості, як самого відбору, так і правильного вибору, задля більш кращого майбутнього розвитку.

Забезпечення незалежності судів. Однією з ключових функцій ВРП є гарантування незалежності судів від впливу інших гілок влади, в особливості виконавчої та законодавчої. Це дає можливість забезпечити надійний захист громадян від можливого втручання з боки влади, та гарантує належну об'єктивність, справедливість і нарешті, незалежності судового процесу.

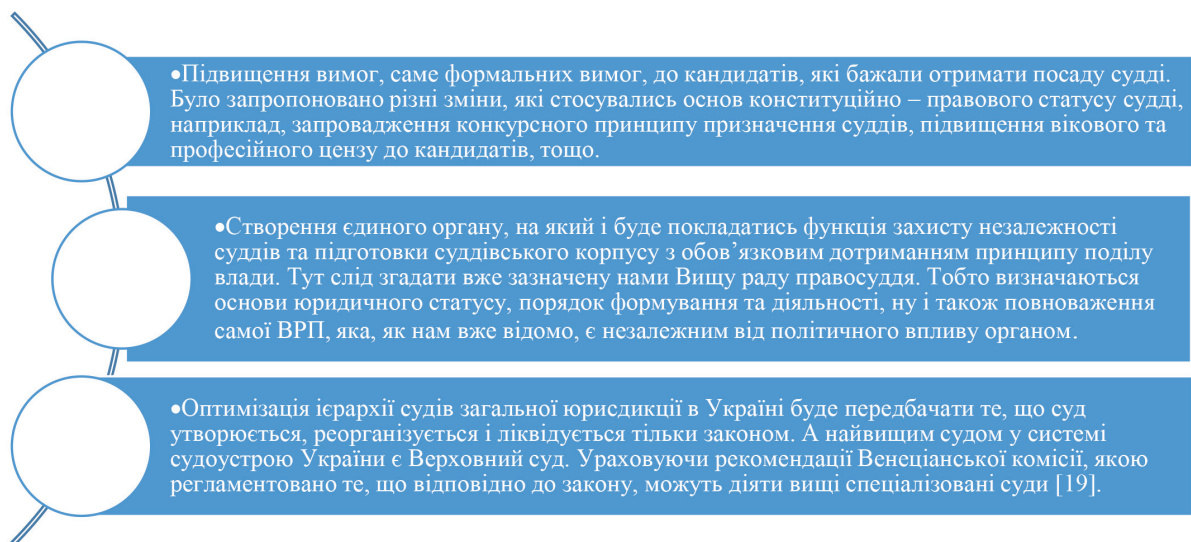
Міжнародна співпраця. Рада може співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями у сфері правосуддя, та судової реформи, обмінюючись своїм досвідом та кращими практиками.

Забезпечення дотримання прав і свобод. ВРП відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання прав і свобод звичайних громадян перед законом. Тобто вона гарантує, що судова система буде працювати на користь цілком всіх громадян, не дивлячись на їх соціальне, економічне, політичне становище, чи інші особливості, такі як колір шкіри, релігія, нація, тощо [17].

Аналізуючи вищенаведене можна зазначити те, що Вища рада правосуддя відіграє центральну роль у забезпеченні правосуддя, верховенства права та правопорядку. А її функції спрямовані на зміцнення демократії, забезпечення належних прав і свобод всіх громадян, ну а також саме ефективне функціонування судової системи в інтересам не правлячої верхівки, а суспільства.

Варто акцентувати увагу й на реформи, які стосуються цієї ж сфери правосуддя. Варто було б почати з головних засад, які дали досить непоганий старт. Верховна рада, 12 лютого 2015 року прийняла новий Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд» [18], який передбачив внесення змін до Конституції України про адміністративні правопорушення, різних процесуальних кодексів, Закону «Про Вищу раду юстиції», та Закону «Про судоустрій і статус суддів» [12].

Далі, в процесі реформування судової системи було передбачено внесення змін до Конституції України, аби досягнути середньострокових і довгострокових цілей у процесі реформування сектору правосуддя. Такі конституційні зміни включали наступне:

-
- Підвищення вимог, саме формальних вимог, до кандидатів, які бажали отримати посаду судді. Було запропоновано різні зміни, які стосувались основ конституційно – правового статусу судді, наприклад, запровадження конкурсного принципу призначення суддів, підвищення вікового та професійного цензу до кандидатів, тощо.
 - Створення єдиного органу, на який і буде покладатись функція захисту незалежності суддів та підготовки суддівського корпусу з обов'язковим дотриманням принципу поділу влади. Тут слід згадати вже зазначену нами Вищу раду правосуддя. Тобто визначаються основи юридичного статусу, порядок формування та діяльності, ну і також повноваження самої ВРП, яка, як нам вже відомо, є незалежним від політичного впливу органом.
 - Оптимізація ієрархії судів загальної юрисдикції в Україні буде передбачати те, що суд утворюється, реорганізується і ліквідується тільки законом. А найвищим судом у системі судоустрою України є Верховний суд. Ураховуючи рекомендації Венеціанської комісії, якою регламентовано те, що відповідно до закону, можуть діяти вищі спеціалізовані суди [19].

Джерело [19]

Отже, так було закладено можливість поступового переходу до три ланкової судової системи. Слід також вказати, що обов'язковою умовою подібного переходу є суттєве підвищення якості судочинства в судах першої та апеляційної інстанцій, також зменшення касаційних скарг, не позбавляючи при цьому особу на касаційне оскарження судового рішення. Також встановлено те, що задля захисту прав, а також свобод у сфері публічно – правових відносин будуть діяти адміністративні суди.

Висновки. Вища рада правосуддя є важливим органом у системі правосуддя України, який прийшов на заміну застарілої Вищої ради юстиції в результаті судової реформи 2016 року. ВРП відіграє ключову роль у формуванні суддівського корпусу, призначені та звільнені суддів, ну і також притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, тим самим забезпечуючи незалежну судову владу.

Історія створення подібного органу в Україні сягає ще з 1998 року, з початком створення ВРЮ. Це в свою чергу стало також серйозним кроком на шляху розбудови незалежної судової системи. Але через низку недоліків ВРЮ все таки пройшла реформування в сучасну ВРП.

У 2015 році, коли й розпочалась масштабна реформа сфери правосуддя в Україні, були внесені зміни до самої Конституції, які й передбачили створення ВРП, оптимізацію судової системи, підвищення вимог до суддів, тощо. Ці та інші зміни мали на меті забезпечити незалежність судової влади та доступ громадян до справедливого правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Халюк. С.О. Конституційно-правовий статус Вищої ради юстиції. Каталоги – НБУВ національна бібліотека україни імені В.І. Вернадського. *LIBNAS | LIBRARY PORTAL OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE*. 2008. С. 22. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/aref/20080409000401> (дата звернення: 19.01.2024).
2. Назаров І. Правовий статус Вищої ради юстиції. *Каталоги – НБУВ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського*. 2005. С. 20. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/aref/20081124036348> (дата звернення: 19.01.2024).
3. Гончаренко О. Адміністративно-правові засади діяльності Вищої ради юстиції. *Каталоги – НБУВ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського*. 2009. С. 20. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/aref/20100525000040> (дата звернення: 19.01.2024).
4. Про Вищу раду юстиції : Закон України від 15.01.1998 р. № 22/98-ВР : станом на 5 січ. 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/22/98-вр#Text> (дата звернення: 19.01.2024).
5. Histoire & patrimoine | conseil supérieur de la magistrature. *Conseil Supérieur de la Magistrature*. website. URL: <http://www.conseil-superieur-magistrature.fr/le-csm/histoire-et-patrimoine> (date of access: 19.01.2024).
6. Constitution of the italian republic. *Il sito ufficiale della Presidenza della Repubblica*. website. URL: https://www.quirinale.it/allegati_statici/costituzione/ costituzione_inglese.pdf (date of access: 19.01.2024).
7. Декларація про державний суверенітет України : Декларація Верхов. Ради Укр. Рад. Соціаліст. Респ. від 16.07.1990 р. № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 19.01.2024).
8. Про проголошення незалежності України : Постанова Верхов. Ради України від 24.08.1991 р. № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text> (дата звернення: 19.01.2024).
9. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 19.01.2024).
10. Про Конституційну Комісію : Указ Президента України від 03.03.2015 р. № 119/2015 : станом на 15 лип. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2015#Text> (дата звернення: 19.01.2024).
11. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення: 19.01.2024).
12. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 19.01.2024).

13. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII : станом на 30 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text> (дата звернення: 19.01.2024).
14. Іванов А. Вища рада правосуддя як орган посилення незалежності судової гілки влади. *Збірник «Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2022. С. 48–52. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/11/10.pdf> (дата звернення: 19.01.2024).
15. Куліш, А.М. Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної системи України: монографія: у 2 ч. / А.М. Куліш. – Суми : МОН України, 2007. С. 222. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/1597> (дата звернення: 19.01.2024).
16. Росоляк О.Б. Правовий статус вищої ради правосуддя в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аспект. *Про журнал*. 2019. С. 65–69. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_1/16.pdf (дата звернення: 19.01.2024).
17. Місія | Вища рада правосуддя. *Новини | Вища рада правосуддя*. вебсайт. URL: <https://hcj.gov.ua/page/misiya> (дата звернення: 20.01.2024).
18. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII : станом на 30 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text> (дата звернення: 20.01.2024).
19. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». *ІПС ЛІГА:ЗАКОН – система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH2PW00A> (дата звернення: 20.01.2024).